

EYÜP MAHALLESİ SAKINLERİNDEN
ASKERİ KATİP HAFİZ İBRAHİM
ETHEM EFENDİ'NİN EYÜP SULTAN
TÜRBESİNE AİT NUKUT VAKFIYELERİ
VE TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI'NIN
ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Sadi BAYRAM

*1943'te Merzifon'da doğdu.
Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ni bitirdi.
1965-1972 yılları arasında "Önasya" dergisini çıkardı.
Türk sanatı konusunda yüzlerce makalesi yayımlandı.
Katıldığı bir çok kongre, seminer ve sempozyumda onlarca tebliğ sundu.
Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Dairesi Başkanıdır.*

Camii Kebir Sokağı, 1985

Fotoğraf: Kazım Zaim

Eyüp Belediyesi Arşivi

Eyüp mahallesi halkından Askerî kâtiplerden Mehmed oğlu Hafız İbrahim Edhem Efendi, Ekim 1837'de Eyüp Sultan Türbesi ve Cami görevlilerine bazı görevler ifa edilmesi için 5.000 krş.luk, onu onbirbuçuğa kefilli borç verilmek üzere bir nukut bir vakfı yapar. Ağustos 1838 tarihinde ise , ek vakfiye hazırlıyarak 32.000. krş. zeyl vakfiye hazırlar. Birinci vakfiye, irade eden feranla 11.09.1918 tarihinde, İkinci Vakfiye ise 23.05.1918 tarihine Evkâf Nezaretine kaydolunur. Vakfiyeler 608/2 Numaralı Vakıf Kütük Defterininin 328. sayfa 276 sırasında, ikinci vakfiye aynı defterin 330 sayfa 277 sırasında kayıtlıdır.

Toplam 37.000 krş'luk bu nukut vakfı, yıllık toplam geliri, onu onbirbuçuktan 4.255 krş.tur. Günümüz rayici ile bir altınının 125 YTL olduğu varsayılırsa, takribi $125 \times 37 = 4.625$ YTL. Ana para, $4.255 \times 125 = 531.875$ YTL. Olduğu kabul edilebilir. Vakfiyede borç verme karşılığında riba denirse de bugün biz bu tip gelire faiz- nema diyoruz.

Söz konusu nakit paranın nemasından; her yıl yapılmak üzere

A. BİRİNCİ VAKFİYE ŞARTLARI

1. Rebiulevvel ayınının 12. gecesi Halid İbni Zeyd Ebu Eyyubil Ensari Türbesinde Müslümanların huzurunda, aşk ve sevk ile Hz. Muhammed'in doğumunun kutlanması, bu iş için vakfın gelirinden 25 krş. Tahsisi,

2. Camide imam olanların Hatm-ü Şerif okumaları ile yıllık 150 krş. Tahsisi,

3. Başmüezzinin Aşr-ı Şerif okumaları, karşılık olarak yıllık on krş. Tahsisi,

4. Kâfi miktarda öd, gülap, şerbet ve kağıda sarılmış şeker dağıtımı, bu iş için Türbedâr olan 9 kişinin hazır olan cemaate dağıtım yapması, ilk ikisine yıllık 10'ar krş.dan 20 krş., geriye kalan 7 kişiye beşer kuruştan 35 krş. tahsisi,

5. Baş Türbedarın kontrolluk görevi üstlenmesi ile yıllık 20 krş. tahsisi,

6. Şem'a (aydınlatma) için 15 krş,

7. Birinci İmamın her nöbetinde İhlâs ve Fatiha-i Şerif okumaları karşılığında, yıllık 30'ar kuruştan toplam 90 kuruş ödenmesi (dolayısıyla 3 imamın görev yaptığını anlıyoruz),

8. Kasım Çavuş Camisi imamı Cuma ve pazartesi geceleri Sure-i Mülk oku-

ması için 60 krş. , Aynı camiin müezzine 15 krş. ,

9. Tevliyete 20 krş. ,

10. Kaymakama 40 krş,

11. İmza harcı için 20 krş. Tahsisi, vakfiyede yer almaktadır.

B. İKİNCİ VAKFİYEDE İŞE

1. Tophane Kılıç Ali Paşa Camii'nde her yıl Ramazan ayında, Nusretiye Camii'nde İmam-ı Evvel olan Hafız Mustafa Efendi her gece bir cüz okuyacak ve 150 krş. verilecek,

2. Kılıç Ali Paşa Camii 1. ve 2. imamının hazır bulunduğu bir mecliste, Aşrı şerif okuyana yıllık 15 krş,

3. Kılıç Ali Paşa Camii'ne Teberru edilen 4 pirinç şamdanın ikisi mihrap önüne, ikisi müezzin mahfeline konacak,

4. Şamdanlar ve 25 kandil için 50 krş. tahsis edilmesi, kandillerin yakılması için 4 kişinin görevlendirilmesi ve toplam 60 krş. ödenmesi,

5. Mevlid gecesi Hz. Halid Türbesi'ne 30 krş,

6. Mübârek gecelerde şamdan yakmak için 6 kişiye her birine 10'ar krş'tan toplam 60 krş. ,

7. Serkayyuma yıllık, 15 krş,

8. Başmüezzin Cuma günleri kendisinin hayatta oldukça selameti, eşi Saraylı Fatma Gülfidan hanım ve kızkardeşi için fatiha okuyacak ve yıllık 12 krş. alacak,

9. Her sene bir fakire yardım edilecek,

10. Kasım Çavuş Mektebi Hocasına 40 krş, yardımcısına 10 krş, talebelerin tamamına 50 krş. dağıtılacak, toplam 100 krş. tahsis edilecek,

11. Her sene mübârek gecelerde 5 adet, onar kuruşluk çörek alınarak fakirlere dağıtılacak,

12. Ramazanda her gün 5 krş. luk eklemek alınıp, fakirlere verilecek.

13. Ramazanda 3 yetimin giydirilmesi, 30 krş. verilmesi,

14. Eyüp Mahkemesi, Hesapları ve fakirlerin giydirilmesine nezaret etmesi karşılığı yıllık 50 krş, tahsisi,

15. Muhasebeciye verilen 20 krş. zam olarak 30 krş. daha verilmesi,

16. Yardımlarından dolayı Uzun Hasan Ağa'ya yıllık 100 krş. verilerek vakfın müdürlüğünü üstlenmesi, vâkıfın şartları arasındadır.

Görüldüğü gibi öğrencilere bir miktar harçlık verilmesi o günün talebelere sosyal bakış açısını bize göstermektedir. Ayrıca kasaba kadısının vakfın yıllık blançolarını tedkik etmesi, fakirlerin giydirilmesine nezaret etmesi, sosyal ihtiyaçların mahalli sakinler tarafından karşılandığını, sosyal patlamaların önüne geçilmesi açısından önem arz etmektedir. Camilerdeki imam, müezzinlerin de yıllık gelirleri az olduğu için, bu şekilde hem mesleki görevlerinin ifasına yardımcı olmakta hem de maddi destek sağlanmaktadır.

Peki bugün vâkıf tarafından şartlar ne olmuştur?

Diyanet İşleri Başkanlığından görevliler maaşlarını almaktadır. Ancak, Vakıflar Genel Müdürlüğünde bulunan 27.000 civarındaki vakfiyelerin % 90'ında bulunan vâkıfların özel şartları ne olmuştur?

Vakıflar Genel Müdürlüğü her yıl Ramazan ayında Bölge Müdürlüklerinin bulunduğu 21 ilde mevlid okutmakta, birer de kurban kesmektedir. Vâkıfın istediği hatimler, dualar ne olmaktadır ?

Vâkıfların bıraktıkları nakit paralar Türkiye Vakıflar Bankasına ana sermaye olmuştur. Sadece Edirne ilinde 800 kadar nukut vakfı olduğunu söylersek için

Kasım Çavuş
Camii
Fotoğraf:
Eyüp Belediyesi
Arşivi

önemi daha da artar zannediyorum.

Bilindiği gibi Türkiye Vakıflar Bankası Özelleştirilmesi için 2000 yılında bir kanun çıkarılmış olup, özelleştirme çalışmaları halen devam etmektedir. Ancak Türkiye Vakıflar Bankası kuruluş kanununa göre zaten özel bir bankadır. Yani devlet bankası değildir. Sermayesinin % 51'i Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olup % 24 sermayesi de Mülhak vakıflara aittir. Mülhak vakıflar da 1954 yılında kurulan bankanın sermaye artırımlarında ekseriyetle para vermediğinden, onlara ait sermaye artışları ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından vakıf mallar satılarak, sermaye dışarıya açılmamıştır. Sermayenin % 25'i de Türkiye Vakıflar Bankası Personeli Vakfına aittir. % 1 de şahıslara aittir.

Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait % 51 sermaye nereden geliyor sorusuna şöyle cevap vermek mümkündür. Vakıf Paraları Nemalandırma Müdürlüğü maddi varlığı ile birlikte olduğu gibi 1954 Yılı Nisan ayında Vakıflar Bankası

sına transfer dilmiş ve asıl sermaye Vakıf paralarını Nemalandırma Müdürlüğünün nakdi varlığı olmuştur. Devletin yani Maliye Bakanlığının hiçbir maddi parası, sermaye olarak Vakıflar Genel Müdürlüğüne verilmemiş, sadece vakıfların nakit yani nakit paralarından oluşan sermaye Vakıflar Bankasına geçmiştir.

Bu durumda, vakıf olan nakit paraların bir de hayır şartları vardır. Bu şartların kim, nasıl, ne zaman ifa ediyor veya edecek... Anayasa Mahkemesinin bir müracaata göre kararı varsa da, iyi müdafaa edilmediğinden maalesef Anayasa Mahkemesi yanlış bir karar vererek Özelleştirme kanununu iptal etmemiştir. Aslında konuyu iyi bilmeyen bir Hazine bürokratu IMF'ye Vakıflar bankasını devlet Bankası sanarak özelleştireceğini beyan etmesi, bakanlarında bundan geri dönemeyerek bu işi sürdürmesi işi arap saçına döndürmüştür. Bugünü atlatalım da yarına Allah kerimdir mantığı ile hâlâ devam etmektedir.